

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar

Tekin ÇELİKKAYA¹, Ufuk KARAKUŞ²,
Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ³

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre eğitim yapılan sınıflarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde hazırlanan anket, Kırşehir'deki ilköğretim okullarının II. kademesinde görev yapan 52 Sosyal Bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Öğretmenlerin öğrenci başarısının belirlenmesinde, kendilerini daha yeterli olarak gördükleri geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını tercih ettikleri görülmüştür. Ölçme araçlarını kullanmada karşılaştıkları sorunların başında sınıfların kalabalık oluşu, maliyet ve zaman yetersizliği gelmektedir. Diğer sonuçlarda dikkate alındığında, öğretmenlerin alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı ve hazırlanması konusunda daha kapsamlı hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğu anlaşılmaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Ölçme Araçları, Sosyal Bilgiler, Ölçme ve Değerlendirme.

Utilization Levels of Teachers of Social Studies in Assessment –Evaluation Tools and the Problems They Met

ABSTRACT

The aim of this study, learning approach based on the constructivist education classes measurement and evaluation tools used by teachers for their opinions described. This survey was prepared for the purpose; the 52 primary schools worked Kırşehir Social Studies teacher, has been applied to. Teachers in determining student success, they view themselves as more adequate for the traditional measurement method was preferred. Assessment tools for the problems they face in the crowd formed at the beginning of classes, cost and time is insufficient. Other results taken into account, the teachers' use of

¹ Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir, tcelikkaya@ahievran.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir, karakusu@ahievran.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir, cozturk@ahievran.edu.tr

alternative measurement and evaluation tools in the preparation of training needs to be maintained.

KEYWORDS: Measurement Instruments, Social Science, Measurement and Evaluation.

GİRİŞ

Dünyada bilginin önemi hızla artarken, “bilgi” kavramı ve “bilim” anlayışı da hızla değişmektedir. Demokrasi ve yönetim kavramları farklılaşmakta, teknoloji hızla ilerlemekte tüm bunlara paralel olarak küreselleşme ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sıkıntıları yaşanmaktadır. Belirtilen hızlı değişim ve gelişim ile hâkim olmaya başlayan küreselleşme süreci, sadece ekonomik alanda belirleyici olmakla kalmayıp, sosyal ve kültürel alanlarda da etkili olmaya başlamıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda, bilgi toplumu oluşumu sürecini başlatmıştır. Bilgi toplumunun ekonomik büyümeyi hızlandırıcı, sosyal alt yapı hizmetlerinin sunumunu iyileştirici ve kültürel etkileşimi artırıcı etkileri olduğu da açıktır. Bilgi toplumuna geçişin en önemli şartlarından birisi, bilgiye yapılacak olan yatırımdır. “Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine en büyük katkı, insan kaynaklarına yapılan yatırım ve alt yapının iyileştirilmesi olacaktır.” (DPT, 2000).

Eğitimde ülkemizin hedeflediği hayat boyu öğrenen bireylerin yetiştirilmesinde, uygulamaya konulan eğitim programlarının çok önemli bir yeri vardır. Bu programlar bilimsel alandaki gelişmeleri temel almak zorundadır. Bu bağlamda, program hazırlanırken öğrenme-öğretme sürecinin çağdaş metotlarla gerçekleştirme zorunluluğun yanı sıra; bu sürecin sonundaki çıktılarının nasıl ölçülüp hangi ölçütlere göre değerlendirileceği de çok önemlidir. Ancak bu durum kolayca işin içinden çıkılabilecek bir durum değildir. İlk bakışta ‘Beklenen davranış değişiklikleri gerçekleşmiş midir?’ sorusunun kolayca cevaplanabileceği sanılabilir. Fakat eğitimle gerçekleştirilmek istenen davranış değişikliklerinin nitelikleri göz önüne alındığında, bu sorunun kolayca cevaplanamayacağı ortaya çıkar (Özçelik, 1998). Çünkü eğitimde istediğimiz davranış değişikliklerinin bazıları doğrudan gözlenebilirken (jest, mimik vb.), bazıları da doğrudan gözlenemeyen (zekâ vb.) özelliklere sahiptir. Bu sebepten istendik davranışların gerçekleştiğini tespit etme işi ancak amacına uygun şekilde hazırlanan ölçeklerle, ölçümün yapılması yoluyla gerçekleştirilebilir (Turgut, 1990; Özçelik, 1998). Tabi bu ölçümlerin bir de değerlendirilmesi işlemi vardır. Değerlendirme bir yargılama ve ölçümlerden bir anlam çıkarma işlemidir (Tekin, 1984; Sifoğlu, 2007:29).

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini, öğrenme güçlüklerinin neler olduğunu, programların istenilen başarıya ulaşıp ulaşmadığını, öğretimin ve öğretim materyallerinin etkililiğini belirlemek, öğrencilerin gelişimlerini izlemek, onların gelişimlerine yönelik geri bildirimlerde bulunmak için eğitimde ölçme ve değerlendirme hizmeti önemli ve zorunlu bir ihtiyaçtır (Algan, 2008;Çelikkaya, 2008: 122).

Etkili birer vatandaş yetiştirme ilkesi ile yola çıkan Sosyal Bilgiler öğretiminde davranış değişikliklerini kontrol etmenin yolu, şüphesiz her bilimde olduğu gibi ölçüm yaparak elde edilen verileri değerlendirmekten geçer. İster nitel, isterse nicel olsun toplanan veriler bize program planlaması esnasında hedeflediğimiz sonuca ne derece ulaşıp ulaşmadığımızı gösterir. Programın başarısı öğrenci davranışlarındaki olumlu değişikliklerle doğru orantılıdır. Öğrencinin ne düzeyde olduğu, yetersizlikleri, olumlu ya da olumsuz durumları, ölçme ve değerlendirme yardımı ile ortaya çıkarılabilir.

Geleneksel yöntemlerde öğrenci başarısının değerlendirilmesi, genellikle öğretim sürecinden ayrı ve daha çok ürüne ağırlık verecek bir şekilde ele alınmakta; bu amaçla daha çok seçmeli ve kısa cevaplı testlerle, yazılı ve sözlü yoklamalara önem verilmektedir (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007:136). Ancak bu tür ölçme araçları ile yapılan değerlendirmeler istenilen davranış değişikliklerinin tespitinde yetersiz kalmaktadır. Mezun olan öğrencilerde istenilen davranışlar meydana getiremediği gibi, bilişsel alan kazanımlarında da istenilen başarı elde edilememektedir. Bu durum, yapılan çeşitli ulusal ve uluslararası araştırmalar ile ortaya konulmuştur. Ulusal düzeyde yapılan öğrenci başarısını belirlemeye yönelik araştırma sonuçları (MEB-OBBS, 2005 ve MEB-OBBS, 2007) ve uluslararası düzeyde yapılan değerlendirme projeleri öğrenme çıktılarının yetersiz olduğunu göstermektedir (MEB-PISA, 2005).

Ülkemizde MEB- EARGED tarafından yürütülen ulusal ve uluslararası durum belirleme sınavlarının sonuçları öğrencilerimizin bilgi basamağını temsil eden soruları kolaylıkla yanıtlarken, üst düzey düşünme becerilerini ölçen kavrama ve uygulama soruları karşısında beklenen tepkileri veremediklerini göstermektedir. Bu sorunun bir ucunda geleneksel anlayışa göre düzenlenip yürütülen eğitim programları diğer ucunda da, bireyi bir bütün olarak değerlendirmede yetersiz kalan ölçme ve değerlendirme yaklaşımları vardır. (EARGED, 2007:125).

Böyle bir tablonun karşımıza çıkmasında elbetteki birçok neden vardır. Çağın gereklerine cevap veremeyen öğretim yöntemleri, iyi hazırlanmamış programlar, öğretmen yetersizlikleri, fiziki ortam yetersizlikleri ilk akla gelenlerdir. Ancak ölçme araçlarının yetersiz ve değerlendirme kriterlerinin yanlış kullanılması da bu tablonun oluşmasında önemli bir etkidir.

Bilginin ürün olmaktan çıkıp süreç haline gelmesi eğitimde yöntem ve teknikte olduğu gibi ölçme ve değerlendirmede de yeni yaklaşımları ortaya çıkarmıştır. Geleneksel yöntemlerde öğrenci başarısının değerlendirilmesi, genellikle öğretim sürecinden ayrı ve daha çok ürüne ağırlık verecek bir şekilde ele alınmakta; bu amaçla daha çok seçmeli ve kısa cevaplı testlerle, yazılı ve sözlü yoklamalara önem verilmektedir. Ancak bu tür ölçme araçları ile yapılan değerlendirmeler istenilen davranış değişikliklerinin tespitinde yetersiz kalmaktadır. Geleneksel öğretim programlarında yer alan ve sadece ürünü ölçen değerlendirmenin dışında süreci ölçen yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Bunlar; alternatif değerlendirme, otantik değerlendirme ve performans değerlendirmedir. Her üçü de farklı anlamlar içermelerine karşın, zaman zaman eşanlamlı olarak da kullanılırlar. **Alternatif Değerlendirme** terimi, sınırlandırılmış, tek yanıtı, çoktan seçmeli sorular dışında kalan tüm sınıf değerlendirmelerini kapsar. 1989 yılında Grant Wiggins tarafından gündeme sunulan **Otantik Değerlendirme** ise, değerlendirmenin öğrencilerin bilgi ve becerilerini aynı biçimde okulun dışındaki gerçek dünyada da kullanabilmeleri üzerine yoğunlaşmıştır. **Performans Değerlendirme** ise, daha geniş kapsamlı bir terimdir, hem otantik, hem de alternatif değerlendirmenin karakteristik özelliklerini içerir. Performans değerlendirme, öğrencinin bilgi, beceri ve kavrayışını kendine sunulan olanaklarla sergileyebilmesini ifade eder (Marzano ve diğ., 1993).

Eğitim alanındaki yeni gelişmeler baz alınarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005-2006 eğitim öğretim yılında ilköğretim okullarında uygulamaya koyduğu öğretim programı yapılandırmacı eğitim anlayışına göre şekillendirilmiştir. Yapılandırmacı eğitim anlayışı doğrultusunda oluşturulan 2005 Sosyal Bilgiler programı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, kanıt kullanma gibi tarihsel becerilerle mekân algılama, gözlem yapma gibi coğrafi becerileri geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır. Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerileri kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır (Algan, 2008; MEB, 2006a: 73).

Kazanımların elde edilip edilmediğinin tespiti için kullanılacak ölçme ve değerlendirme araçları da bu programla birlikte belirtilmiştir. 2005 programı ile birlikte geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının yanı sıra alternatif ölçme değerlendirme araçları öne çıkmıştır. Böylece eski müfredat ile en köklü değişikliklerden biri gerçekleştirilmiş; ürün değerlendirmesinden çok süreç değerlendirilmesine önem verilmiştir.

Geleneksel yöntemlerdeki değerlendirme eksikliklerin giderilmesi amacıyla yeni programda da ölçme ve değerlendirme ölçütlerinde değişikliğe gidilerek, öğretim sürecinin bir parçası haline getirilmiştir. Ölçme ve değerlendirme sadece öğrenmenin başında ve sonunda değil, öğrenme süreci boyunca her önemli noktada yer almaktadır. Sürece de ağırlık vermesi nedeniyle eski yaklaşıma göre daha çok ve çeşitli ölçme araç veya yöntemlerinin kullanılmasını gerektirir. Geleneksel olarak kullanılan kağıt-kalem testleri ile birlikte, öğrencinin sınıf içi ve sınıf dışındaki davranışlarını izleyerek, süreç içindeki performansını gözleyerek, ilgisini ve tutumunu ölçerek ve öğrenciyi de değerlendirme sürecine katarak ölçme ve değerlendirmeyi geniş bir açıdan ele alıp öğrenci performansını her yönüyle değerlendirebilmek mümkün olabilmektedir (Gelbal ve Kellecioğlu, 2007).

Yeni program uygulamaya konulduktan sonra ölçme değerlendirme yaklaşımı çağdaş düzeye çekilmiştir. Ancak yeni program uygulamaya konulana kadar ilköğretimde sadece geleneksel yöntemlere dayalı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulayan öğretmenlerin bu alanda çeşitli sorunlarla karşılaşmaları ve yeni duruma adapte olmaları da kolay olmamaktadır. Öğretmenlerin yeni programda yer alan ölçme ve değerlendirme uygulamaları konusunda problemler yaşadığı; bu konuda programın diğer boyutlarına göre kendilerini daha yetersiz gördükleri; ölçme ve değerlendirme konusunda eğitim ihtiyacı içinde olduklarını çeşitli araştırmalarda görmekteyiz (Algan, 2008; Candur, 2007; MEB, 2006a; Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu, 2005; Gelbal ve Kellecioğlu, 2007; Yapıcı ve Demirdelen, 2007; Yapıcı ve Leblebicier, 2007; Güven, 2008).

Bu araştırma; 2005 sosyal bilgiler öğretim müfredatının öngördüğü ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanım düzeylerini betimlemek ve uygulama sırasında karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yapılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ölçme değerlendirme araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Yüklerine Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mezun Oldukları Bölüme Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıflarının Mevcuduna Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim Alıp Almamalarına Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını hangi düzeyde kullanmaktadırlar?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme araçlarını kullanırken karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
8. Sosyal Bilgiler öğretmenleri geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının kullanımından alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanımına geçiş yapabilmişler midir?

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre eğitim yapılan sınıflarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu amaçla, var olan durumu betimlemeye çalışan tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 1999). Yukarıda belirtilen soruların yanıtını bulmak için ölçme aracı olarak bir anket hazırlanmıştır. Verileri toplama aracını oluşturan sorulardan toplam puan elde edilmesine yönelik bir çalışma olmadığından anket hazırlama süreci uzman ve öğretmen görüşleri alınarak gerçekleştirilmiştir. Anket üç bölümden

oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde öğretmenlerin mesleki durum bilgileri sorulmuştur. İkinci bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları ölçme değerlendirme araçlarını kullanma sıklıklarına ilişkin görüşleri “her zaman kullanıyorum”, “sık sık kullanıyorum”, “bazen kullanıyorum”, “nadiren kullanıyorum”, ve “hiç kullanmıyorum” olmak üzere beşli dereceli yanıtları alınmıştır. Üçüncü bölümde, sosyal bilgiler öğretmenlerine her bir ölçme değerlendirme aracının uygulaması sürecinde karşılaştıkları sorunları belirtmeleri istenmiştir. Bu kısımda öğretmenler seçeneklerde verilen sorunlara yönelik birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir. İşaretlenmeyen seçenekler o öğretmen tarafından sorun olarak algılanmadığı biçiminde yorumlanmıştır. Seçenekler daha önce 10 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılarak belirlenmiştir. Son bir açık uçlu soru ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme uygulamalarına yönelik diğer sorun ve önerileri istenmiştir.

Ayrıca verilerin analizinde öğretmenlerin ölçme değerlendirme uygulamalarını kullanma düzeyleri beşli dereceli ölçekten elde edilmiş olması nedeniyle bağımsız değişkenler ile arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek puan aralıkları belirlenmiştir. Bunlar;

1.00-1.79	Hiç Kullanmıyorum	}	(5-1=4/5=0.80)
1.80-2.59	Nadiren Kullanıyorum		
2.60-3.39	Bazen Kullanıyorum		
3.40-4.19	Sık Sık Kullanıyorum		
4.20-5.00	Her zaman Kullanıyorum		

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme araçlarını kullanma düzeylerine dayalı olarak hesaplanan ortalama puanlar yukarıda verilen yeterli düzeyleri ile açıklanmıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem, ders yükü, mezun olunan bölüm, sınıfların mevcudu ve hizmet içi eğitim durumlarına göre karşılaştırılmaları ortalama puanlar üzerinden yorumlanmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma verileri, Kırşehir’deki ilköğretim okullarının II. kademesinde görev yapan 52 Sosyal Bilgiler öğretmenin yanıtından oluşmaktadır. Ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulanmasında, cinsiyet faktörünün farklılık oluşturmaması gerektiği savından hareketle araştırmada cinsiyet faktörü göz önünde bulundurulmamıştır. Bunun dışında çalışmada bağımsız değişkenler olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdemleri, mezun oldukları bölüm, sınıfların mevcudları, öğrenim durumları, ders yükleri ve program değişikliğinden sonra ölçme ve değerlendirme araçlarının tanıtımına ilişkin bir hizmet içi eğitim alıp almadıkları kullanılmıştır. Öğrenim Durumlarında istatistiki açıdan farklılık oluşturacak bir dağılıma rastlanmadığından bu değişken göz ardı edilmiştir. Araştırma grubunda bulunan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özellikleri

		0-5 yıl	6-10 yıl	11 yıl ve üstü	Toplam
Mesleki Kıdem	N	13	24	15	52
	%	25	46	29	100
		10-15 saat	16-20 saat	21-25 saat	26-30 saat
Ders Yükü	N	5	13	22	12
	%	10	25	42	23
		Aldım	Almadım		
Hizmet İçi Eğitim	N	31	21		52
	%	60	40		100
		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Eğitim Fakültesi (Tarih-Coğrafya)	Diğer	
Mezun Olunan Bölüm	N	28	19	5	52
	%	54	36	10	100
		10-20 öğrenci	20-30 öğrenci	30 ve üstü öğrenci	
Sınıfların Mevcudu	N	14	24	14	52
	%	27	46	27	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bakıldığında 0-5 yıl çalışan %25, 6-10 yıl %46, 11 yıl ve üstü %29’dur. Haftalık ders yükleri incelendiğinde haftada 10-15 saat ders yükü olan %10, 16-20 saat %25, 21-25 saat %42, 26-30 saat %23’tür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %60’ı 2005 öğretim programına ya da bu programdaki ölçme değerlendirme araçlarının uygulanmasına ilişkin hizmet içi eğitim almışken, %40’ı böyle bir eğitim almamıştır. Mezun olunan okulların %54’ü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, %36’sı Eğitim Fakültelerinin Tarih ya da Coğrafya bölümleri, %10’u ise Fen-Edebiyat Fakültesi ile diğer bölümlerdir. Ön lisans mezunu öğretmen bulunmazken 2 öğretmen yüksek lisans yapmış olup 50 öğretmen ise lisans mezunudur. Fakat istatistiki açıdan dağılım farklılık yaratmayacağından öğrenim durumu çalışmada göz ardı edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin derslerini yürüttükleri sınıfların ortalama mevcudu; 10-20 öğrenci olan %27, 20-30 öğrenci olan %46 ve 30 ve üstü öğrencisi olan %27 öğretmen bulunmaktadır.

BULGULAR ve YORUM

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yeni programda önerilen ölçme değerlendirme araçlarını kullanma düzeylerini ve uygulamada karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla toplanan verilerin bulguları tablolar şeklinde verilip açıklanmaya çalışılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme- Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri

Ankette öğretmenlerin “ölçme değerlendirme araçlarını kullanma” ve “uygulamada karşılaştıkları sorunlar” hakkındaki görüşleri beşli derecelendirme ölçeği ile alınmıştır. “Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in 71. maddesinde; “Bu yönetmelik 2006-2007 öğretim yılında uygulanmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer,” denilmektedir. Buna göre yönetmelikte yapılan tüm değişiklikler, 7 ve 8. sınıflar da dahil ilköğretimin tüm sınıflarında uygulanacaktır. Yönetmelikte ölçme ve değerlendirmeye yönelik uygulanması istenilen araç ve yöntemler yalnızca aktif (öğrenci merkezli) öğrenme yöntemlerinin uygulandığı programlarda değil, diğer yaklaşımlara göre hazırlanmış programlarda da uygulanabilecek niteliktedir.

Uygulanmakta olan programda kullanılması gereken ölçme değerlendirme araçlarını Milli Eğitim Bakanlığı (2006b) iki grup altında toplamıştır. Ölçme ve değerlendirme yapmak amacıyla geleneksel ölçme araçlarını (yazılı sınav, çoktan seçmeli, eşleştirmeli, kısa cevaplı testler vb.) tarif ederken; bunların yanına proje, öğrenci ürün dosyası, performans ödevi, akran/öz değerlendirme vb. yöntemler eklemiştir. Bunlardan ilk gruba giren ölçme araçları daha çok bilişsel alan gelişimlerinin takip edilmesi için kullanılırken, ikincisi de öğretmenlerin yeni karşılaştıkları ve daha çok üst düzey kazanımları yoklamaya yönelik kullanılan alternatif ölçme araçlarıdır.

Çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme araçlarını kullanma düzeylerine ilişkin verileri tablolatırılmıştır. Tablo 2'nin ardından sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem, ders yükü, mezun olunan bölüm, sınıfların mevcudu ve hizmet içi eğitim alıp almama durumlarına göre karşılaştırılmaları ortama puanlar üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en çok kullandıklarını belirttikleri ölçme değerlendirme araçları *Kısa Cevaplı (Test Usulü) Sınavlardır*. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 65.4'ü her zaman, % 32.7'si sıklıkla ölçme aracı olarak test usulü sınavlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu neredeyse % 100 yakın bir orandır. 1 öğretmen yalnızca nadiren test usulü sınav yaptığını belirtirken, test usulü sınavları kullanmayan öğretmen bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 34.6'sı *yazılı sınavları* her zaman tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (%55.8) yazılı tipi sınavları sıklıkla ve her zaman kullanmaktadırlar. % 11.5'i ise yazılı tipi sınavları hiç kullanmamaktadırlar.

Kullanma düzeylerini belirtir Tablo 1 incelendiğinde 2005 müfredatında bulunmamakla birlikte sözlü sınavlardan öğretmenlerin vazgeçmediği

anlaşılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri sözlü sınavları %34.6'sı sıklıkla, %5.8 ise her zaman kullanmaktadır.

Alternatif ölçme değerlendirme araçlarından olan performans değerlendirmeyi ise araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri %36.5 ile bazen kullandıklarını belirtmişlerdir. %30.8'lik bir kısım ise sıklıkla performans değerlendirmesi gerçekleştirdiğini söylemektedir.

Bir diğer alternatif ölçme değerlendirme aracı olan öğrenci ürün dosyalarını ise öğretmenler %32.7 ile nadiren kullandıkları görülmektedir. Sıklıkla ve her zaman kullananların toplamı ise %36.4'tür. Öğretmenlerin neredeyse yarısı proje çalışmalarını % 44.2 ile nadiren kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sıklıkla kullananların oranı ise % 28.8'dir.

Araştırmaya katılan öğretmenler gözlem formları, öz değerlendirme, akran-grup değerlendirmesi, araştırma raporu ve görüşme(mülakat) türü alternatif ölçme değerlendirme araçlarını sıklıkla kullanmayı tercih etmemektedirler. Öğretmenlerinin %32.7'si gözlem formlarını bazen kullandıklarını söylerken, %30.8'i nadiren kullandığını belirtmiştir. Bu, toplamda araştırmaya katılan öğretmenlerin %63.5'ini oluşturmaktadır. Öz değerlendirme formlarını bazen (%36.5) ile nadiren (%32.7) kullananların toplamı % 69.2'dir. Akran-grup değerlendirmesini bazen (%34.6) ve nadiren (%28.8) kullananların toplamı ise %63.4'tür. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %36.5'i araştırma raporlarını nadiren kullandıklarını ifade ederken %28.8'i bazen kullandığını belirtmiştir. Toplamına bakıldığında ise (%65.3) öğretmenlerin yarısından çoğunun araştırma raporlarını az kullandığını görülmektedir. Bir diğer alternatif ölçme değerlendirme aracı olan görüşme(mülakat) de öğretmenler tarafından nadiren (%30.8) ve bazen (%30.8) kullanılmaktadır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri

		Hiç Kullanmıyorum	Nadiren Kullanıyorum	Bazen Kullanıyorum	Sık sık Kullanıyorum	Her zaman Kullanıyorum	Toplam
Deneme(Yazılı-kompozisyon-Essay) Türü Sınavlar	N	6	4	13	11	18	52
	%	11.5	7.7	25	21.2	34.6	100
Kısa Cevaplı (Test Usulü) Sınavlar	N			1	17	34	52
(Doğru-Yanlış, Eşleştirme, Çoktan Seçmeli, Boşluk Doldurma..)	%	-	-	1.9	32.7	65.4	100

Sözlü Sınavlar	N	4	13	14	18	3	52
	%	7.7	25	26.9	34.6	5.8	100
Performans Değerlendirme	N	2	9	19	16	6	52
	%	3.8	17.3	36.5	30.8	11.5	100
Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo)	N	4	12	17	11	8	52
	%	7.7	23.1	32.7	21.2	15.4	100
Proje	N	1	8	23	15	5	52
	%	1.9	15.4	44.2	28.8	9.6	100
Gözlem Formları	N	7	16	17	9	3	52
	%	13.5	30.8	32.7	17.3	5.8	100
Öz Değerlendirme	N	4	17	19	9	3	52
	%	7.7	32.7	36.5	17.3	5.8	100
Akran- Grup Değerlendirmesi	N	8	15	18	6	5	52
	%	15.4	28.8	34.6	11.5	9.6	100
Kavram Haritaları	N	1	7	11	27	6	52
	%	1.9	13.5	21.2	51.9	11.5	100
Araştırma Raporu	N	6	19	15	8	4	52
	%	11.5	36.5	28.8	15.4	7.7	100
Görüşme (Mülakat)	N	7	16	16	9	4	52
	%	13.5	30.8	30.8	17.3	7.7	100
Dilsiz Harita	N	5	11	20	12	4	52
	%	9.6	21.2	38.5	23.1	7.7	100

Dilsiz haritaların kullanılma düzeyine bakıldığında ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin dilsiz haritaları % 38.5 ile bazen kullandıkları görülmektedir. % 23.1 düzeyinde ise dilsiz haritaları sıklıkla kullandığını belirten öğretmenler de olmuştur. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram haritalarını ise sıklıkla (% 51.9) kullandıklarını belirttikleri görülmektedir. Kavram haritalarını öğretmenler % 63.4 düzeyinde sıklıkla ve her zaman kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Genel olarak Tablo 2'ye bakıldığında araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullanmayı daha ağırlıklı olarak sürdürdükleri görülmektedir. Alternatif ölçme araçlarını ise kullanma düzeyleri bazen olarak ağırlık göstermiştir. Tablo 8 incelenerek öğretmenlerin niçin alternatif ölçme değerlendirme araçlarını daha az kullandıklarına dair bir yanıt alınabilir.

Aşağıda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mesleki kıdem, ders yükü, mezun olunan bölüm, sınıfların mevcudu ve hizmet içi eğitim durumlarına göre karşılaştırılmaları ortalama puanlar üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri

Mesleki Kıdem	Deneme Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran-Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
1-5 yıl	3.46	4.62	3.20	3.58	3.25	3.25	2.83	2.83	2.50	3.66	2.62	2.71	3.00
6-10 yıl	3.13	4.60	2.60	3.27	3.47	3.47	2.67	3.00	3.33	3.13	2.67	3.07	2.80
11 yıl ve üstü	4.38	4.62	3.31	2.69	2.54	3.15	2.54	2.53	2.38	3.92	2.92	2.46	3.15

Mesleki kıdemlerine göre öğretmenlerin önerilen ölçme değerlendirme araçlarını kullanırken test türü sınavlar, sözlü, araştırma raporu ve dilsiz haritaların kullanımında ortama puanlar üzerinden bir farklılığa rastlanmamıştır. Tablo 3 incelendiğinde ortalama puanlar üzerinden araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kıdemlerine göre ölçme değerlendirme uygulamalarında göze çarpan keskin farklılıkların olmadığı söylenebilir. Birbirini takip eden aralıklarda ortalamaya sahip uygulamalarda bir aralığın üst sınırı ile diğer aralığın alt sınırı arasında bu farklılıkların gerçekleştiği gözlenmektedir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Yüklerine Göre Ölçme

Ders Yükü	Deneme Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran-Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
10-15 saat	3.00	4.60	2.60	3.40	3.60	3.40	3.00	2.80	2.20	3.00	1.60	2.60	3.00
16-20 saat	3.38	4.69	3.08	3.38	2.92	3.31	2.69	3.08	2.62	3.54	2.77	2.92	3.15
21-25 saat	3.41	4.73	3.14	2.95	3.19	3.05	2.45	2.45	2.81	3.41	2.81	2.73	2.73
26-30 saat	4.42	4.50	3.08	3.75	3.08	3.67	3.08	3.08	2.67	4.17	2.92	2.67	3.25

Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri

Ders yüklerine ilişkin Tablo 4 incelendiğinde test usulü, sözlü, görüşme ve dilsiz harita kullanımlarında farklılıkların bulunmadığı tespit edilmiştir. Genel olarak kategorize edilecek ders yükü artıkça ya da azaldıkça şöyle olur gibi bir ifade ölçme değerlendirme uygulamalarında ortaya çıkmamıştır. Fakat yazılı türü sınavlarda ders yükü artıkça kullanım düzeyinin arttığı görülmüştür. 10 ile 20 saat aralığında ders yüküne sahip öğretmenler yazılı tipini bazen kullandıklarını, 21-25 saat ders yüküne sahip öğretmenler sıklıkla kullandıklarını, 26-30 üzerinde olan öğretmenler ise her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir. Burada göze çarpan bir diğer nokta ders yükü 10-15 saat arası olan öğretmenler araştırma raporu hiç hazırlamadıklarını belirtirken diğer tüm gruplardaki öğretmenler bazen araştırma raporu hazırlarız diye görüş belirtmişlerdir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin *Mezun Oldukları Bölüme Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri*

Mezun Oldukları Bölüm	Denem Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran- Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	3.82	4.71	3.39	3.11	3.07	3.04	2.61	2.61	2.43	3.57	2.61	2.46	2.86
Eğitim Fakültesi (Tarih-Coğrafya)	3.63	4.47	2.74	3.42	3.00	3.42	2.79	2.89	2.84	3.63	2.58	2.95	3.11
Diğer	2.60	4.80	2.40	3.80	4.00	4.00	3.00	3.60	3.80	3.40	3.80	3.60	3.20

Tablo 5 incelendiğinde yazılı tipi sınavlar ile sözlü sınavlar dışında eğitim fakültelerinden mezun olmayan fen edebiyat ve diğer fakültelerden mezun olan sosyal bilgiler öğretmenleri ya diğer gruptakilerde aynı düzeyde ölçme değerlendirme araçlarını kullanmaktadırlar ya da onlardan daha üst aralıkta kullanmaktadırlar.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin *Sınıflarının Mevcuduna Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri*

Sınıfların Mevcudu	Denem Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran- Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
10-20 öğrenci	2.93	4.36	3.07	3.21	3.21	3.14	2.93	2.86	3.07	3.36	2.43	2.86	2.36
20-30 öğrenci	3.71	4.79	2.96	3.36	3.33	3.46	2.67	2.79	2.54	3.42	2.67	2.83	3.04

30 - üstü öğrenci	4.14	4.64	3.14	3.14	2.57	3.07	2.57	2.79	2.79	4.07	3.07	2.5	3.36
-------------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----	------

Tablo 6 incelendiğinde ölçme-değerlendirme araçlarından öğrenci ürün dosyası, gözlem formları ve görüşme tipi araçlarda, sınıf mevcudunun artmasına bağlı olarak kullanım aralığı düşmektedir. Test usulü, sözlü, performans değerlendirme ve öz değerlendirmede ise sınıf mevcutlarının durumu bu tip ölçme değerlendirme araçlarının kullanım durumunu etkilemediği görülmektedir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin *Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadıklarına Göre Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri*

Hizmet İçi Eğitim	Denem Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran- Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
Aldım	3.45	3.71	4.65	3.39	3.52	3.26	2.84	3.26	2.84	3.48	2.94	2.81	2.94
Almadım	3.81	4.62	3.14	3.10	2.57	3.29	2.52	2.67	2.52	3.71	2.43	2.67	3.05

Tablo 7 incelendiğinde Sosyal bilgiler öğretmenlerinden yeni programın önerdiği ölçme değerlendirme araçlarına ilişkin hizmet içi eğitim almış olanlar ile almamış olanlar arasında deneme türü sınavlar (sık sık kullanım), performans değerlendirme (bazen kullanım), proje (bazen kullanım), öz değerlendirme (bazen kullanım), kavram haritaları (sık sık kullanım), görüşme (bazen kullanım) ve dilsiz harita (bazen kullanım) kullanımı arasında ortalama puanlar açısından fark tespit edilmemiştir. Test usulü sınavlarda hizmet içi eğitim alanlar sıklıkla, almayanlar ise her zaman kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bunların dışında ölçme değerlendirme araçlarını (sözlü, portfolyo, gözlem formu, akran-grup değerlendirme, araştırma raporu) hizmet içi eğitim almış öğretmenler almamış öğretmenlere oranla daha sıklıkla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanmada Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme araçlarını kullanırken karşılaştıkları sorunlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme uygulamalarında sorun yaşamadığını belirttiği deneme türü sınavlar (%57.5), test usulü sınavlar (%71.1), sözlü sınavlar(%44.2) ve kavram haritaları (%46.1) Tablo 2'de sıklıkla kullandıklarını belirttikleri uygulamalardır. Bu anlamda iki tablo birbirini destekler niteliktedir. Buradan hareketle öğretmenlerin sorun

yaşamadıkları ölçme değerlendirme araçlarını kullanmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 8’de en çok test usulü sınavları tercih eden sosyal bilgiler öğretmenlerinin %71.1 bu türle ilgili sorun yaşamadığını belirtirken %19.2’si test usulü sınav hazırlamanın zor olduğunu ifade etmişlerdir. Hazırlaması zor olsa da değerlendirme ve uygulama konusunda öğretmenlerin test usulü ile ilgili hiç problem yaşamadıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %57.5’i yazılı sınavlarda sorun yaşamadığını belirtmiştir. Yazılı türü sınavlar her bir sorun için küçük de olsa dağılımlar almıştır. Ama yazılı türü sınavlarda öğretmenler en çok % 11.5 ile zamanın yetersiz olmasını göstermişlerdir.

Sözlü sınavları sıklıkla kullandığını belirten öğretmenlerin %44.2’si bu tür uygulamalarda sorun yaşamadığını, %9.6’sı ise müfredata uygun olmadığını belirtmiştir. Sözlü sınavlarla ilgili öğretmenler karşılaştığı en önemli sorunu %11.5 ile öğrencilerin isteksiz olmasını göstermiştir.

Performans değerlendirmede %19.2 oranında öğretmenlerin sorun yaşamadığı, fakat performans değerlendirme ile ilgili sırası ile öğrencilerin isteksiz olması (%25), sınıfların kalabalık olması (%15.4), ölçme değerlendirme aracı olarak yeterince tanınmıyor olması (%13.4), zamanın yetersiz gelmesi (%13.4) ve değerlendirmenin güç olduğu (%13.4) gibi sorunlar öne çıkmaktadır.

Öğrenci ürün dosyalarını uygulamada karşılaşılan en önemli sorunun zamanın yetersiz olması (%29) olarak ifade eden öğretmenler sınıfların kalabalık olması (%25) ve uygulamanın zor olması (%15) da öğrenci ürün dosyası kullanımını kısıtladığını belirtmişlerdir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanmada Karşılaştıkları Sorunlar

		Deneme Türü Sınavlar	Kısa Cevaplı (Test Usulü)	Sözlü Sınavlar	Performans Değerlendirme	Öğrenci Ürün Dosyası	Proje	Gözlem Formları	Öz Değerlendirme	Akran-Grup Değerlendirmesi	Kavram Haritaları	Araştırma Raporu	Görüşme (Mülakat)	Dilsiz Harita
Sorun yaşamıyorum	N %	30 57.5	37 71.1	23 44.2	10 19.2	5 9.6	4 7.7	6 11	6 11.5	5 9.6	24 46.1	4 7.7	5 9.6	18 34.6
Öğrenci seviyesi uygun değil	N %	4 7.7	-	2 3.8	4 7.7	2 3.8	11 21.1	-	16 30.8	2 3.8	4 7.7	8 15.4	2 3.8	3 5.8
Veli desteği yetersiz	N %	5 9.6	-	1 1.9	4 7.7	5 9.6	23 44.2	2 3.8	4 7.7	2 3.8	1 1.9	8 15.4	3 5.8	1 1.9
Öğrenci isteksiz	N %	4 7.7	2 3.8	6 11.5	13 25	7 13.4	11 21.1	2 3.8	17 32.7	5 9.6	2 3.8	8 15.4	2 3.8	2 3.8

Sınıflar kalabalık	N %	5 9.6	-	4 7.7	8 15.4	13 25	6 11.5	15 29	2 3.8	11 21.1	2 3.8	5 9.6	8 15.4	3 5.8
Ölç-değ aracı tanınmıyor	N %	2 3.8	-	3 5.8	7 13.4	6 11.5	9 17.3	3 5.8	2 3.8	6 11.5	4 7.7	1 1.9	3 5.8	5 9.6
Zaman yetersiz	N %	6 11.5	2 3.8	3 5.8	7 13.4	15 29	9 17.3	16 31	13 25	22 42.3	7 13.4	6 11.5	19 36.5	2 3.8
Uygulama zor	N %	4 7.7	-	3 5.8	3 5.8	8 15	7 13.4	7 13	-	1 1.9	1 1.9	2 3.8	1 1.9	2 3.8
Hazırlama zor	N %	4 7.7	10 19.2	3 5.8	2 3.8	2 3.8	7 13.4	3 5.8	3 5.8	3 5.8	1 1.9	4 7.7	2 3.8	4 7.7
Değerlendirme zor	N %	3 5.8	-	4 7.7	7 13.4	5 9.6	16 30.8	9 17	2 3.8	4 7.7	4 7.7	8 15.4	1 1.9	2 3.8
Maliyet fazla	N %	4 7.7	-	-	5 9.6	2 3.8	14 26.9	3 5.8	1 1.9	2 3.8	1 1.9	6 11.5	1 1.9	4 7.7
Programa uygun değil	N %	1 1.9	-	5 9.6	2 3.8	-	2 3.8	5 9.6	3 5.8	2 3.8	-	2 3.8	2 3.8	1 1.9

Tablo 8’de en çok dikkati çeken unsurlardan biri ise 2005 müfredatı ile birlikte ölçme değerlendirme araçları içinde yer alan proje ve onun tamamlayıcısı sayılan araştırma raporlarının kullanımında karşılaşılan sorunlardır. Özellikle bilimsel süreç becerilerinin kazandırılması için öğrenciye en çok faydası olan proje geliştirme ve araştırma raporu hazırlama evreleri sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından karşılaşılan sorunlar yüzünden, nadiren kullandıklarını ortaya koymaktadır. Projelerde öğretmenler karşılaştıkları en önemli problem olarak veli desteğinin az olduğunu (% 44.2) göstermişlerdir. Öğrencilerin seviyelerinin proje hazırlama için yetersiz (% 21.1) olması ve öğrenci isteksizliği (% 21.1) diğer başta gelen sorunlar arasındadır. Proje çalışmalarındaki değerlendirmenin zorluğu da (%30.8) proje çalışmalarını sekteye uğratmaktadır. Araştırma raporları ile karşılaşılan sorunları sosyal bilgiler öğretmenleri aynı biçimde ortaya koymuşlardır: veli desteğinin azlığı (% 15.4), öğrenci seviyesinin yetersizliği (% 15.4), öğrencinin isteksiz oluşu (% 15.4) ve maliyetin fazlalığı (% 11.5).

Gözlem formlarında zamanın yetersizliği (%31), sınıfların kalabalık olması (% 29) ve değerlendirmesinin zor olması (% 17) gözlem formlarında karşılaşılan en önemli sıkıntılarken araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %9.6’sı gözlem formlarının programa uygun olmadığını belirtmiştir.

Öz değerlendirme formlarında öğrencilerin % 32.7’nin isteksiz, %30.8’nin ise seviyesinin uygun olmadığını sosyal bilgiler öğretmenleri belirtmiştir. Akran-grup değerlendirmesi ve görüşmede (mülakat) zamanın yetersizliği ve sınıfların kalabalık olması sırasıyla en çok karşılaşılan sorunlar olarak gösterilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, yeni programda önerilen ölçme değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla

yapılan bu araştırmada; sosyal bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ile tercih ettikleri ölçme değerlendirme araçları arasında bir ilişki olduğunu ortaya koyulmuştur. Çalışma bulgularına göre sosyal bilgiler öğretmenleri yeterli olduklarına inandıkları ve sorunla karşılaşmadıkları ölçme değerlendirme araçlarını daha çok tercih etmektedirler.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını, alternatif ölçme değerlendirme araçlarına nazaran daha çok kullandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin geleneksel ölçme değerlendirme araçlarından en çok *Kısa Cevaplı (Test Usulü) Sınavları* kullandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin yarısından fazlası yazılı tipi sınavları sıklıkla ve her zaman kullanmaktadırlar. Öğretmenin ders saatinin fazla olması durumunda yazılı türü sınavları kullanım düzeyinin arttığı görülmüştür. Hazırlaması zor olsa da değerlendirme ve uygulama konusunda öğretmenlerin test usulü ile ilgili hiç problem yaşamadıkları görülmektedir. Aslında bu durum sadece sosyal bilgiler alanında yapılan bu çalışmaya özgü bir konu değildir. Çeşitli araştırmacıların yaptıkları çalışmalarda (Yıldırım, 2006; Eğri, 2006) benzer durumlar tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme araçlarından en çok kavram haritalarını kullandıkları tespit edilmiştir. Kavram haritalarının kullanım sıklığı ölçme değerlendirme aracı dışında, konudan haberdar etme, kavram yanlışlarını tespit etme ve bu yanlışları ortadan kaldırma amaçlı olarak kullanıldıklarından da fazlaca tercih ediliyor olabilirler. Bunun için ek bir çalışma önerilebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenler gözlem formları, öz değerlendirme, akran-grup değerlendirmesi, araştırma raporu ve görüşme(mülakat) türü alternatif ölçme değerlendirme araçlarını sıklıkla kullanmayı tercih etmemektedirler. MEB-EARGED tarafından 2006 yılında yapılan ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili değerlendirme raporunda ilköğretim okulu altıncı sınıf sosyal bilgiler derslerinde öğretmenlerin büyük bölümünün sözlü sunum, görsel çalışmalar ve ürün dosyasından (portfolyo) “Çoğu Zaman”; proje değerlendirme, drama, sözlü yoklama, yazılı sınavlar, performans ödevi, grup ve akran değerlendirmesi, öğrenci öz değerlendirmesi, kavram haritaları, tutum ölçeği, gözlem formu ve kontrol listesinden “Ara Sıra” yararlandıkları anlaşılmaktadır. Genel olarak tabloya bakıldığında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin geleneksel ölçme değerlendirme araçlarını kullanmayı daha ağırlıklı olarak sürdürdükleri görülmektedir. Buradan hareketle geçen sürede öğretmenlerin geleneksel ölçme değerlendirme araçlarından alternatif ölçme değerlendirme araçlarına geçiş yap(a)madıkları söylenebilir. Dolayısıyla üründen ziyade sürecin değerlendirmesini ön plana çıkaran 2005 müfredatının bu ayağı aksamaktadır. Çözüm önerisi olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullanımına yönelik ölçme değerlendirme araçları kullanım kılavuzu hazırlanabilir. Ama burada dikkat edilmesi gereken ölçme değerlendirme araçlarının tanıtılmasının

yanı sıra sosyal bilgilerde kullanımına ilişkin öğretmenleri doyuracak nitelikte örnek kullanımların verilmesi esastır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden yeni programın önerdiği ölçme değerlendirme araçlarına ilişkin hizmet içi eğitim almış olanlar ile almamış olanlar arasında alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı arasında ortalama puanlar açısından fark tespit edilmemiştir. Bunun nedeni olarak yapılan hizmet içi eğitim seminerlerinin çok kalabalık gruplar şeklinde yapılması ve uygulama yapmadan sadece teorik bilgi vermeye dayalı olmasından kaynaklanmış olabilir. Buradan hareketle hizmet içi eğitimlerin gözden geçirilerek varsa eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, daha çok kendilerini yeterli olarak gördükleri ölçme ve değerlendirme araçlarını daha sıklıkla kullandıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin yarısı ölçme yöntemlerini kullanmada sorunla karşılaşmamaktadırlar. Karşılaşanlar ise daha çok zamanın yetersizliği sınıfların kalabalık olması ve değerlendirmesinin zor olmasını sorun olarak görmektedirler. Ölçme ve değerlendirme ile ilgili yapılan çalışmalar (Gelbal ve Kelecioğlu, 2007; Algan, 2008) bu sonuçları desteklemektedir.

Araştırmada en çok dikkati çeken unsurlardan biri ise yeni programla birlikte ölçme değerlendirme araçları içinde yer alan proje ve onun tamamlayıcısı sayılan araştırma raporlarının kullanımında karşılaşılan sorunlardır. Özellikle bilimsel süreç becerilerinin öğrenciye en çok kazandırıldığı proje geliştirme ve araştırma raporu hazırlama evreleri sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından veli desteğinin az olması, öğrencilerin seviyelerinin proje hazırlama için yetersiz olması, öğrenci isteksizliği ve maliyetin fazlalığı gibi karşılaşılan sorunlar yüzünden nadiren kullandıklarını ortaya koymaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006b) programlarının uygulanmasına yönelik gerek illerde düzenlenen rehberlik, bilgilendirme ve değerlendirme ziyaretleri esnasındaki gözlemlerden, gerekse bakanlığın erişim sitelerine gönderilen bazı sorulardan, ilköğretim kurumlarında okutulmakta olan derslerin ölçme ve değerlendirmesine ilişkin yapılan değişiklikler hakkında uygulayıcıların tereddüt yaşadığını tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin geleneksel ölçme değerlendirme yaklaşımından alternatif ölçme değerlendirme yaklaşımına tam olarak geçiş yapamadıklarını ve halen bu tereddüttün devam etmediğini ortaya koymaktadır. Bunun nedeni öğretmenlerin yeni ölçme değerlendirme araçlarını tam olarak bilmemesi, fazla zaman alıcı bulması ve verilen hizmet içi eğitim kurslarının yeterli olmamasına bağlı olabilir. MEB-EARGED tarafından 2006 yılında yapılan ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili değerlendirme raporunda Sosyal bilgiler öğretmenlerinin üçte ikiden fazlası ölçme yöntemleri ve değerlendirme sistemini çok karmaşık bulmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamına yakını ölçme yöntemleri ile değerlendirmenin zaman alıcı olduğunu belirtmektedirler.

Bu araştırmanın sonuçların göre aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Yapılandırmacı eğitim anlayışı doğrultusunda, öğretmenlerin öğrencilerin başarılarını değerlendirirken, geleneksel ölçme araçlarından olan yazılı sınavlar, çoktan seçmeli testler, doğru yanlış testleri, kısa cevaplı testlerin yanında projeler, ürün dosyaları “(portfolyo), performans ödevleri, ders içi performans formları, akran ve öz değerlendirme formları gibi alternatif ölçme değerlendirme araçlarını daha etkin bir şekilde birlikte kullanması önerilmektedir.

2. Öğrencileri ve velileri yeni programda kullanılmaya başlanılan ölçme değerlendirme araçları konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılarak, bu araçlardan en etkili şekilde faydalanılması gerekmektedir

3. Öğretmenlerin ölçme değerlendirme araçlarını kullanmada karşılaştıkları sorunları azaltabilmek için verilecek hizmet içi eğitim seminerlerinin akademisyenler tarafından az katılımlı ve uygulamalı olarak yapılması daha faydalı olabilir.

4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullanımına yönelik ölçme değerlendirme araçları kullanım kılavuzu hazırlanabilir. Ama burada dikkat edilmesi gereken ölçme değerlendirme araçlarının tanıtılmasının yanı sıra sosyal bilgilerde kullanımına ilişkin öğretmenleri doyuracak nitelikte örnek kullanımların verilmesi esastır.

KAYNAKLAR

- Algan, S. (2008). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Candur, F.(2007). Öğretmenlerin Fen ve Teknoloji Öğretimi, Kullanılan Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri ve Bu Yöntemlerin Öğretim Sürecindeki Önemi Hakkındaki Düşüncelerinin Belirlenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara:Gazi Üniversitesi.
- Çelikkaya, T. (2008). Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5.Sınıf Örneği), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum : Atatürk Üniversitesi.
- DPT. (2000). VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara
- EARGED, (2007). Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Eğri, G. (2006) Coğrafya Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Yapabilme Yeterlilikleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Gelbal,S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Hakkındaki Yeterlik Algıları ve Karşılaştıkları Sorunlar, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 33: 135-145.
- Gözütok, D., Akgün O. E. ve Karacaoğlu, C. (2005). İlköğretim Programlarının Öğretmen Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, 14-16 Kasım 2005, Kayseri. 17-39.
- Güven, S. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Ders Programlarının Uygulanmasına İlişkin Görüşleri; Milli Eğitim Dergisi Sayı:177 Kış
- Karasar, N (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, Nobel Yay.

- Marzano, R.J., Mc Tıghe, J., and Pickering , D. (1993), Assessing student outcomes. Alexandria:VA Association for supervision and Curriculum Development.
- MEB-PISA (2005). EARGED PISA Projesi 2003 Uygulaması Ulusal Raporu
- MEB-ÖBBS (2005). EARGED ÖBBS Projesi (Bilgisayar ve İngilizce Okuryazarlığı) 2004 Uygulama Raporları.
- MEB (2006 a). EARGED İlköğretim 6. Sınıf Pilot Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi
- MEB (2006 b). Talim Terbiye Kurulu 19.12.2006 tarih be B.08.0.TTK, 0.01.01.01 Sayılı Genelge.
- MEB-ÖBBS (2007). EARGED ÖBBS Projesi (Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler) 2005 Uygulama Raporları.
- Özçelik, D. A., (1998). Ölçme ve Değerlendirme, Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Sifoğlu, N. (2007). İlköğretim 8. Sınıf Fen Bilgisi Dersinde Yapısalcı Öğrenme ve Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımlarının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara :Gazi Üniversitesi.
- Tekin, H. (1984). Eğitimde Ölçme Değerlendirme, Ankara:Has-soy Matbaacılık,
- Turgut, F. M. (1990). Eğitimde Ölçme Değerlendirme Metotları, Ankara: Saydam Matbaacılık,
- Yapıcı, M. ve Demirdelen C. (2007). İlköğretim 4. sınıf programına ilişkin öğretmen görüşleri. İlköğretim Online, 6(2), 204-212.
- Yapıcı, M ve Leblebicier ,N,H. (2007). Öğretmenlerin Yeni İlköğretim Programına İlişkin Görüşleri İlköğretim Online, 6(3), 480-490 [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 17 Şubat 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Yıldırım, A. (2006) İlköğretim Okulları ikinci Kademe ölçme Değerlendirmeye İlişkin Görüşler (Diyarbakır ve Elazığ Örneği), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü. Elazığ

SUMMARY

Assessment and evaluation service in education is an essential and obligatory need in order to determine levels of the readiness of the students; whether programs have reached to the expected success; effectiveness of the teaching and teaching materials; observe development of the students and provide feedback devoted to the students' development (Algan, 2008;Çelikkaya, 2008: 122).

Along with 2005 program, alternative assessment and evaluation tools have come to the forefront besides the conventional assessment and evaluation tools. Thus, one of the most entrenched changes has been brought about through the old curriculum; process evaluation has been considered important rather than the product evaluation.

This study has been carried out in order to describe utilization levels of these assessment and evaluation tools by teachers and that are proposed by 2005 social studies teaching curriculum and to set forth problems that are met during application. For that purpose, scanning model that tries to describe the existing situation has been used (Karasar, 1999) Survey preparation process has been carried out by receiving opinions of expert and teachers. In the survey, viewpoints of the teachers on the problems that they met in "utilization of assessment and evaluation tools" and the problems in "application" have been

taken with quinary grading scale. Study datum comprise of responses from 52 Teachers of Social Studies who perform their duty in the II. grade of the elementary schools in Kırşehir. Professional seniorities, departments of graduation, educational backgrounds, class sizes, course loads of teachers of social studies and whether they received in-service training in terms of the introduction of assessment and evaluation tools after the program amendment, has been interpreted over the average points.

It has come to the light that teachers of social studies mostly utilize *Exams with Short Answers (Test Method)* out of the conventional assessment and evaluation tools.

It has been determined that teachers of social studies mostly utilize concept maps among alternative assessment and evaluation tools.

Utilization range in student product file, observation forms and interview-type tools out of the assessment and evaluation tools declines depending on the increase of the class size. However, it is seen that condition of the class sizes does not affect the utilization condition of the assessment and evaluation tools of this type in test method, verbal, performance evaluation and self-evaluation.

Teachers who express that the most important problem met in application of the student product files is time inadequacy (29%) also express that crowd of the classes (25%) and the difficulty of the application (15%) limit the utilization of the student product file.

In projects, teachers have shown that less parent support (44.2%) is the most important problem that they met.

It has been revealed that teachers of Social Studies more frequently use assessment and evaluation tools in which they see themselves as qualified. Half number of these teachers has not met any problem in utilization of the assessment methods. However, teachers who met problems mostly deem lack of time, crowded classes and difficulty of the evaluation as problem.

Study results set forth that teachers of Social Studies course have not accurately made transition from conventional assessment and evaluation approach to the alternative assessment and evaluation approach and this hesitation still continues. In order to reduce problems met by teachers in utilization of the assessment and evaluation devices, conducting in-service training seminars by academicians, with limited participation and as applied can be more useful.